THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL,
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
Single Copy—3 cents

די פּאָליטישע וואָך

הייבט מיר אָן אונזער היינטיג־וועכענטליכן פּאָליטישן איבערזיכט מיט דער טויט־שטראָף וואָס איז לעצטע וואָך אויסגעטיילט געוואָרען צו די דריי אַראַבער אין ארץ ישראל. עס זענען יעצט ניט וויכטיג די אַלגעמיינע שטענדיגע מאָטיוון פון אַן קאָנטראַ (פאַר און געגען) טויט־שטראָף. נאָר די פּאָליטישע זייט פון דער דאָזיגער פאַסירונג.

וואָס איז דער הויפּט־מאָטיוו, וואָס עס גיבט אָן די אַלע, וועלכע פאַרטיידיגען דעם טויט־אורטייל, וואָס איז דורכגעפירט געוואָרען?

אז די ענגלישע רעגיערונג האָט צוליעב פּאָליטישע און פּסיכאָלאָגישע טעמים געמוזט עס טאָן, כדי צו צייגען די אַראַבער, אז זי רעגירט מיט א שטאַרקער האַנט. אין עס זאָל זיין א לעקציע פאַר די אַראַבישע פאַגראָם־שטשיקעס. ענגלאַנד האָט עס געמוזט טאָן אי צוליעב איר אייגענעם פּרעסטיזש. און אי צוליעב פאַרטיידיגען און פאַרזיכערען דעם אידישען ישוב פון וויטערדיגע מעגליכע אָנפאַלען.

דאָס איז א שטאַרקער מאָטיוו, דער שטאַרקסטער וואָס די פאַרטיידיגער פון דער טויט־שטראָף דורכפירונג קען אָנגעבען. איז אָבער אויך פאַראַן א צווייטער מאָטיוו, וואָס עס גיבט אָן די געגנער, און דער דאָזיגער מאָטיוו איז שוין ניט אזוי פיעל שייך צו ענגלאַנד, ווי צו דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע. און דער דאָזיגער מאָטיוו קען אומגעפער איבערגעגעבען ווערען ווי פאָלגט:

ענגלאַנד האָט דורכגעפירט די טויט־שטראָף, כדי צו קענען שפּעטער איבערבעטען די אַראַבער. ווייטער עטוואָס אַוועקנעמען פון די אידען, און עס געבען די אַראַבער. דער טענדענץ פון דער ענגלישער פּאָליטיק איז שטענדיג אַוועלכער, אי־פּצרייטיג איין טייל פון דער באַפעלקערונג געגען דער צווייטער, כדי אזוי צו ביידען באַהערשען. דאָס איז ענגלאַנד'ס טאַקטיק. אָבער די ציוניסטישע עקזעקוטיוו האָט געדאַרפט האַנדלען אַנדערש. זי האָט געדאַרפט אַרויסנעמען דעם ווינט פון די זעגעל פון די מופטי'ס און זייער גלייכען. זי האָט געמליך געדאַרפט אפּלירען צו דער ענגלישער רעגיערונג, אז מען זאָל די פאַראַרטיילטע אַראַבער באַגנאַדיגען, און דאָס וואָלט געהאַט אי אויף דער אַראַבישער באַפעלקערונג, און אי אויף דער וועלט בכלל. עס וואָלט געוועזען א וויכטיגער פּאָליטישער זשעסט, צי ענגלאַנד וואָלט זיך יאָ אָדער ניט צוגעהערט צום אפּיעל פאַר באַגנאַדיגונג, און עס וואָלט געהאָלפען שאַפען פריינטליכע באַציאונגען אין ארץ ישראל.

דאָס איז דער שטאַרקסטער מאָטיוו פון דער צווייטער זייט, און אַרום דעם האָט זיך יעצט אָנגעהויבען צו אַנטוויקלען א שאַרפע דיסקוסיע, ביי וועלכער מען קאָרנט ניט און קלייבט ניט איבער קיין ווערטער. רופט איין צד אָן די ציוניסטישע פּאָליטיקער בטלנים, ווערט דערפאַר דער צווייטער צד באַצייכענט אַלס פאַרראַטער, און דער דורכשניטס־מענש וואַרט זיך, הויבט מיט די פּלייצעס, און פרעגט ווער איז דאָך געראַטען?

און ביי אַזאַלכע מאָמענטען הערט מען זיך צו צו נביאות, און דער מין פעלט. נאָט צו דאַנקען, ניט אויס, און מען הערט שוין דאָס נביאות זאָגען וועגען דעם, וואָס עס וועט ברענגען מיט זיך, וועלכע רעזולטאַטען.

און מיט נביאות האָט אונז לעצטע וואָך אויך געזוכט מזכה צו זיין רוסלאַנד'ס קריעגס־קאָמיסאַר, קלעמענט וואָראָשילאָוו, ווען ער האָט גע־זוכט צו מאָלען דאָס שוואַרצע בילד וועגען דער אָנקומענדער וועלט־מלחמה, פאַר וועלכער עס באַוואַפענען זיך שוין אי אַמעריקע, אי יאַפּאַן, אין פראַנק־רייך, און אי ענגלאַנד. פאַרשטייט זיך, אז ראַטען־רוסלאַנד איז ניט איינ־געשלאָסען געוואָרען אין דער דאָזיגער נבואה. רוסלאַנד האָט דאָך פאַר זיך א גרעסערע און וויכטיגערע אויפגאַבע ווי וועלט־מלחמה — וועלט־רע־וואָלוציע.

און דערווייל גייט דאָס לעבען מיט איר גאַנג. איז לעצטע וואָך אַריין אין קראַפט אין די פאַראייניגטע שטאַטען דאָס נייע טאַריף־געזעץ, פילט זיך שוין די ווירקונג דערפון. און אין פראַנקרייך און אין יאַפּאַן אַנטוויקעלט זיך א שטאַרקע פּראָטעסט־באַוועגונג אַרום דעם. פון ענגלאַנד ווייטער זענען נאָך קיין באַריכטען ניטאָ, ווייל דאָרטען איז יעצט די הויפּט־אויפ־מערקזאַמקייט אַרום דער אַרבייטסלאָזיגקייט־פראַגע. פרעמיער מעקדאָנעלד האָט עס געוואָלט אַרויסנעמען פון די פּאַרטיי־ראַמען, און שאַפען א קאָמיסיע, אין וועלכער אַלע פּאַרטייען זאָלען זיך באַטייליגען, אָבער דער קאָנסערוואַטיווער פירער, סטענלי באַלדווין, האָט זיך אָפּגעזאָגט צו באַטייליגען אין אַזאַ באַראַטונג.

אין פון דייטשלאַנד, וואו אין דער לעצטער וואָך זענען פאָרגעקומען קאַבינעטס־רעזיגנאַציעס, איז אויך געקומען די וואַרנונג, אַרויסנעשיקט פון ס. פאַרקער גילבערט, גענעראַל־אַגענט פאַר רעפּעראַציעס, אַז דייטשלאַנד וועט נאָר קענען נאָכקומען די צאָלונגען לויט'ן יאַנג פּלאַן, ווען זי וועט מאַכען ראַדיקאַלע ענדערונגען אין איר בודזשעט.

אַזוי האָט זיך לעצטע וואָך געדרייט דער פּאָליטישער צויבער־קרייז פון דער וועלט, צו וועלכער עס איז נאָך צוגעקומען א רעוואָלוציע אין באַ־ליוויע, און געגוג טומעל סאַי אין אינדיע און סאַי אין כינע.

א וויכטיגער טעאַטער עקספּערימענט

קומט פון ניו־יאָרק די נייעס, אז די אידישע אַקטיאָרען יוניאָן האָט ענדליך באַשלאָסען איינצופירען די „טשעין סיסטעם" פאַר דער פּראָוויינץ, וועגען וועלכען מען רעדט שוין דער לעצטע עטליכע יאָר.

איז דאָס פאַר אונז ניט קיין סתם וויכטיגע נייעס, נאָר עס האָט פאַר אונז, אין טאָראָנטאָ, א ספּעציעל באַזונדערען אינטערעס, ווייל אויך טאָראָנטאָ ווערט איינגעשלאָסען אין דער דאָזיגער סיסטעם.

דער אינטערעס ביי אונז אין שטאָדט צום היגען אידישען טעאַטער ווערט אַלץ קלענער און קלענער. און די לעצטע פאַר סעזאָנען זענען גאָר געווען א דורכפאַל. עס איז ניט געווען צוליעב דעם, ווייל עס האָט זיך פאַרקלענערט דער צאָל פון אידישע טעאַטער־גייער, נאָר ווייל עס האָט געפעלט קוואַליטעט. דער בעסערער אידישער אַקטיאָר ווייל ניט פאָרען אויף דער פּראָווינץ, און די פינאַנציעלע באַדינגונגען זענען דאָ געווען אַזעלכע, אז אפילו דער מיטעלער אידישער אַקטיאָר האָט אויך ניט געוואָלט קומען, סיידען דער עקאָנאָמישער חלק איז אים שוין געלעגען אויף דעם האַלדז. און דער רעזולטאַט איז געווען, אַז די אַקטיאָרען־געזעלשאַפט וואָס מיר האָבען שוין יאָ באַקומען איז געווען א פערט־ראַנגיגע. דערצו נאָך דער מאַנגעל אין פּיעסען, און אַלעס צוזאַמען האָט דעם עולם געהאַל־טען ווייט פון טעאַטער.

די „טשעין סיסטעם" קען אָבער פיעל העלפען אין דער הינזיכט. די יוניאָן וועט צוזאַמענשטעלען אַכט טעאַטער קאָמפּאַניעס פאַר דעם סיסטעם. באַזאָרגען זיי מיט אַרטיסטען, פּיעסען, און איינשטאַטונג, און איין קאָמ־פּאַניע וועט אין א שטאָדט מער ניט שפּילען ווי פיער וואָכען צייט. מיר זענען דאָריבער דאָ אין טאָראָנטאָ האָבען דורכ'ן סעזאָן אַכט פאַרשידענע טעאַטער געזעלשאַפטען, א פאַרשידענאַרטיגען רעפּערטואַר א. ד. ג., אַזאַ זאַך וועט מוזען אַרויסרופען ניי־יאָרק אינטערעס ביים טעאַטער באַזוכער.

איז עס דאָריבער א וויכטיגער עקספּערימענט, און וועט עס נאָר זיין א דערפאָלג. וועלען אַלע צדדים פון דעם בענעפיטירען — דער טע־אַטער, די אַרטיסטען, און דער פּובליק באַזוכער.

פיהרט איין סטאַנ־דאַרניזאַציע אין ליינען אייעה

וויסענשאַפטסמאַן שאַפט א הוהן וואָס לייגט אַן איי יעדען טאָג אין יאָהר.

מיר לעבען אין א צייט פון סטאַנ־דאַרניזאַציע, עפישענסי און מאַסען פּראָ־דוקציע. אויף יעדען געביט פון אונזער לעבען פאַנגט מען זיך אָן צו באַנוצען מיט די מאָדערנסטע מיטלען און ערפינדונגען פון דער וויסענשאַפט, כדי איינצופירען מעהר עפישענסי, כדי צו סטאַנדאַרדיזי־רען די פּראָדוקטען אַזוי אז מען זאָל קע־נען אָנווענדען די מעטהאָדע פון מאַסען־פּראָדוקציע און פאַראַדוצירען זיי. איך גלויב ניט אז עס איז נויטיג אויסצורע־כענען דאָס לאַנגע צעטעל פון פּראָדוק־טען אויף וועלכע דער פּרינציפּ פון מאַסען־פּראָדוקציע, מיט דער הילף פון וויסענ־שאַפטליכער און טעכנישער ענטוויקלונג ווערט אָנגעווענדעט דער לעזער איז גאַנץ גוט באַקאַנט מיט דעם נייסט פון דער צייט און וועלכער מיר לעבען.

מיר זיינען גוט באַקאַנט און פאַנגען שוין אָן פיהלען דעם טעם פון דער סטאַנ־דאַרדיזאַציע און מאַשיניזאַציע אין אונזער גייסט. ווייסען מיר דאָס אַלעס. אַבער מיר קאָ־נען זיך ניט העלפען. דער גייסט איז אַן אַל־באַהערשענדער.

אָבער אַז די וויסענשאַפט זאָל זיך ווענען אַריינרייסען אין די ענגע ענינים פון דער נאַטור און אויך דאָרט ווענען אַנ־ווענדען דעם פּרינציפּ פון אַלף השביעי, דאָס ווייסט, אין דעם זיבעטען יאָהר־טויזענט לויט דער אידישער צייט־רעכענונג. דאָ־מאָלסט אין זיבעטען יאָהר־טויזענט וועט עסט ער אפילו ניט אין אויסלאַנד, ווייל ער גלויבט ניט אין דעם כשרות פון די דייטשע אידען, — אָבער דאָך איז ער א וועלט־מענש. לייענט אפילו „פאַוסט" און דאָסטאָיעווסקי אין אריגינאַל. ער איז שוין א איד פון א יאָהר זיבעציג. א הויכער, מיט א גליהענדיג־ווייסער באָרד, מיט פינקלענדיגע אויגען. ער האָט א קבלה אז ער שטאַמט פון שפּאַנישע אידען. מאַנכע פון זיינע אבות זענען אומגעקומען אויף קידוש השם. מעגליך אז דאָס געפיהל פאַר'ן זוהר שטעקט ביי איהם אין בלוט, אטאַוויסטיש.

אָט דער דאָזיגער מקובל, דער וועבער־מייסטער, פלעגט צו מיר טענען': — איך לייען די גויאישע ספרים, די ספרים חצונים. זיי זיינען קלוג, זעהר קלוג, א יום מיט שכל. אָבער אין זוהר זע־נען דאָ שטיקער געטליכקייט.

דער הייליגער ספר איז פאַר מיר אויפגעמישט. איך לייען און שטוין. איז עס וואהר? טרוים איך? עס שטימט דאָך פאַרט. דאָ רעדט ניט קיין מיסטי־קער, מיט אַראַקעל־שפּרוכען, וואָס מען קאָן זיי פאַרשיעדען אויסטייטשען. דאָ זענען אָנגעגעבען דאַטען, ציפערען, עפּעס ווי א שטיק נבואה וואָלט מיט יאָהרהונ־דערטער צוריק אַריינגעשליידערט געוואָ־רען אין דער וועלט, און איצט ווערט עס מקיים. פאַר אונזערע אויגען. העל־זעהע־ריי פון העכסטען גראַד. ווי אַזוי? איך ווייס ניט. מיין אַרימער שכל איז צו קורץ אום דאָס צו בענרייפען.

אָבער איך לייען, שוואַרץ אויף ווייס דעם חשבון פון קץ, פון דער גאולה.

ווען די וועלט מלחמה איז אויסגע־טראָכען האָבען פּוילישע אידען זיך אַרומ־געטראָגען מיט'ן חשבון פון מלכי'ם אויפ'ן ספר דניאל, וואו עס איז אָנגעגעבען גע־וואָרען דער אויסברוך פונ'ם קריעג, דאָס פאַלען פון מלכים, די דערנעהענטערונג פון גאולה. עס איז געווען א שרעקליכע צייט, און מענשען האָבען געזוכט א טריינסט אין ספרים. איצט איז ווידער אזא צייט. עס איז שלעכט. עס איז קיין לופט ניטאָ צו אטעמען. עס שטיקען קאַשטאַרען, עפּעס אונהיימליכעס און באַנגעס הענגט אין דער לופט. שטורמען קוויילען זיך, און ווידער קוקען פרומע אידען אין אַלטע גע־הייליגטע ספרים. מען זוכט א שטראַהל פון האָפענונג, אן אנזאַג.

און עס איז דאָ אזא געהיימניספול וואָרט. א געטליכער צייכען, דער גרעס־טער סקעפּטיקער מוז מיטשטוינען, צוזאַ־מען מיט די גלויביגע אידען.

לויט'ן „זוהר", וועט די פולע מענש־ליכע גאולה און די גאולה פון דער וועלט איינטרעטען אין דעם אַלף השביעי, דאָס הייסט, אין דעם זיבעטען יאָהר־טויזענט לויט דער אידישער צייט־רעכענונג. דאָ־מאָלסט אין זיבעטען יאָהר־טויזענט וועט זיין דער שבת פון דער וועלט. אָבער אין אונזער צייט, אינ'ם אַלף השישי, וועלען זיך שוין אָנהויבען די צייכענס פון דער גאולה. דער זוהר שטיצט זיך אויף א מיסטישער אויסטייטשונג פון דעם פסוק „וזכרתי את בריתי יעקב". דער ר' בע־דייט דער זעקסטער יאָהרטויזענט. דער זוהר שילדערט אין א פלאַמענדער פּאָעטי־שער שפּראַך, ווי אַזוי עס וועט אויסברע־כען א וועלט־מלחמה. צוויי מלכים פון צפון, א וואונג אויף ניקאָלאַי און ווילי־העלם, וועלען פאַרלירען דעם טראָהן. די פעלקער פון דער וועלט וועלען זיך פאַר־זאַמלען צו פאַרלעגען די אידען, אין עת צרה וועט קומען פאַר יעקב, אָבער פון דאָזיגען אומגליק וועלען די אידען גע־האָלפען ווערען. די צייכענס פון משיח וועלען זיך בעוויזען. דאָס וועט דויערען אין "זוהר" ווערט פאַראויסגעזאָגט די צייט ווען די אַראַבער וועלען אָנפאַלען אויף די אידען. — דער הייליגער ספר און זיין איינפלוס אויף אידען.

פון יאָהר תר"ס ביז תר"פ, און דאַן, — און דאָ קומט דאָס מערקווירדיגסטע — דאַן, דערצעהלט דער זוהר, וועלען זיך די אַראַבער דערוועקען, און זיי וועלען געהן אויף ירושלים אומברענגען די אידען, ווייל ביי די אַראַבער וועט זיך פאַרשפּרייטען א קלאַנג אז די אידען ווילען אויפבויען דאָס בית המקדש. און פאַרשיעדענע אַנ־דערע פעלקער וועלען מיטהעלפען די אַראַ־בער, אָבער דער אויבערשטער וועט דאָס צונישט מאַכען. ער וועט בעניין די נשמות. ער וועט בעניין די וועלט. אין צעהן יאָהר אַרום, — אין יאָהר ת"ש, וועט זיך דערנעהענטערען די גאולה. גאָט'ס כבוד וועט נידערען איבער דער וועלט. גאָט וועט זיך פרעהען מיט זיינע טהאַטען. גאָט וועט בעניין די מענשען. (זוהר, ספר ויקרא, זייט 142—143. אין דער ניי יאָרקער אויסגאַבע פון הרב יחודה יודל ראָזענבערג).

אָבער מערקווירדיג איז דער מקובל אין פּוילען, וואָס האָט מיך אויפמערקזאַם געמאַכט אויף דער דאָזיגער ענטפּלעקונג אין זוהר. ווען מען זאָגט „מקובל", וואָס איך וויל אייך דאָ שילדערען איז א גאַנץ אַנדער טיפּ. ער איז א פּראַקטישער מענש. ער פיהרט א וועבעריי פאַבריק. בשותפות מיט א דייטש. ער שפּינט, ער וועבט, ער פאַרבט סחורות. פיהרט רייזיג מסחרים. אויסגעווען א וועלט, גענעלדעט, פאַהרט אפט אין אויסלאַנד. ער קלויבט זיך אפילו אריין אין טעאַטער. קיין פּלייש עסט ער אפילו ניט אין אויסלאַנד, ווייל ער גלויבט ניט אין דעם כשרות פון די דייטשע אידען, — אָבער דאָך איז ער א וועלט־מענש. לייענט אפילו „פאַוסט" און דאָסטאָיעווסקי אין אריגינאַל. ער איז שוין א איד פון א יאָהר זיבעציג. א הויכער, מיט א גליהענדיג־ווייסער באָרד, מיט פינקלענדיגע אויגען. ער האָט א קבלה אז ער שטאַמט פון שפּאַנישע אידען. מאַנכע פון זיינע אבות זענען אומגעקומען אויף קידוש השם. מעגליך אז דאָס געפיהל פאַר'ן זוהר שטעקט ביי איהם אין בלוט, אטאַוויסטיש.

אָט דער דאָזיגער מקובל, דער וועבער־מייסטער, פלעגט צו מיר טענען': — איך לייען די גויאישע ספרים, די ספרים חצונים. זיי זיינען קלוג, זעהר קלוג, א יום מיט שכל. אָבער אין זוהר זע־נען דאָ שטיקער געטליכקייט.

אָבער מערקווירדיג איז דער מקובל אין פּוילען, וואָס האָט מיך אויפמערקזאַם געמאַכט אויף דער דאָזיגער ענטפּלעקונג אין זוהר. ווען מען זאָגט „מקובל", וואָס איך וויל אייך דאָ שילדערען איז א גאַנץ אַנדער טיפּ. ער איז א פּראַקטישער מענש. ער פיהרט א וועבעריי פאַבריק. בשותפות מיט א דייטש. ער שפּינט, ער וועבט, ער פאַרבט סחורות. פיהרט רייזיג מסחרים. אויסגעווען א וועלט, גענעלדעט, פאַהרט אפט אין אויסלאַנד. ער קלויבט זיך אפילו אריין אין טעאַטער. קיין פּלייש עסט ער אפילו ניט אין אויסלאַנד, ווייל ער גלויבט ניט אין דעם כשרות פון די דייטשע אידען, — אָבער דאָך איז ער א וועלט־מענש. לייענט אפילו „פאַוסט" און דאָסטאָיעווסקי אין אריגינאַל. ער איז שוין א איד פון א יאָהר זיבעציג. א הויכער, מיט א גליהענדיג־ווייסער באָרד, מיט פינקלענדיגע אויגען. ער האָט א קבלה אז ער שטאַמט פון שפּאַנישע אידען. מאַנכע פון זיינע אבות זענען אומגעקומען אויף קידוש השם. מעגליך אז דאָס געפיהל פאַר'ן זוהר שטעקט ביי איהם אין בלוט, אטאַוויסטיש.

אָט דער דאָזיגער מקובל, דער וועבער־מייסטער, פלעגט צו מיר טענען': — איך לייען די גויאישע ספרים, די ספרים חצונים. זיי זיינען קלוג, זעהר קלוג, א יום מיט שכל. אָבער אין זוהר זע־נען דאָ שטיקער געטליכקייט.

"די אידען זענען דאָס האַרץ פון דער וועלט. אַזוי ווי. אַלע מענשליכע אברים קאָנען קיין קיום נישט האָבען אָהן א האַרץ אַזוי קאָנען די פעלקער קיין קיום נישט האָבען אָהן די אידען".

"די אידען זענען ענינליכע קינדער. זיי זיינען געצייכענט. זייער גוף איז גע־צייכענט מיט'ן אות־ברית. זייערע קליי־דער זענען געצייכענט מיט'ן טלית. זייער קאָפּ איז געצייכענט מיט תפילין. זייערע הענט זיינען געצייכענט מיט רצועות. זייערע שיך זיינען געצייכענט מיט דעם שוך פון חלוצה. זייער פעלד איז געצייי־כענט מיט שמיטה. זייער הויז איז געצייי־כענט מיט דער מזוזה. וואוי צו די אי־דען, זיי זיינען געצייכענט. זיי זיינען קינ־דער פון דער עבסטען קעניג."

"איז די וועלט א גערעכטע און א רעכטפערטיגע, גיבט די אידען פון זיך אריס א גוטען ריח. א געטליכער שיין בעשיינט זיי איז אָבער די וועלט פול מיט רשעים, ליבען די אידען דאַן פון זיך אריס א ריח אז זיי פאַרוועטאַגען אַלעמען מיט זייער ביטערקייט."

ער לייענט נאָך מיט מיר די שטיקער וועגען דער ענטפּלעקונג פון משיח'ן. עס זענען העכסטע פעריל פון פּאָעזיע. מיין האַנד הויבט זיך פּשוט ניט, אז איך זאָל דאָס איבערגעבען אין א טאַג־צייטונג. איך מיין, מען דאַרף עס לייענען אין דער שטיל, אין פאַרבאָרגענהייט.

יאָ, עס איז א מערקווירדיגער ספר. דער מקובל האָט מיך איבערגערעדט. איך בלעטער שוין אין זוהר. עס איז, ווי א ווילדער אונדרוכדרינגליכער וואַלד. פיעל אונהיימליכעס. אונפאַרשטענדליכעס, נאָר טאָמער ווערט איהר אָנגעגורט מיט גע־דולד, און איהר האַקט זיך אויס א סטעזש־קע, ענטפּלעקען זיך פאַר אייך אונאַנגע־אהנטע ליכטיגקייטען. עפּעס אור קרעפטי־גע. אייביגס. אַן עלעמענט. די אָפּגרונ־דען פון דער אידישער נשמה ווערען דאָרט ענטפּלעקט. ניט אומזיסט ווערט דער בוך אַזוי פאַרהייליגט.

אין שווערע ביטערע צייטען, איז דאָס בוך ניט אָפּצושאַצען, ווען עס זאָל ניט זיין, וואָלט מען עס מוזען אויסטראַכ־טען. עס איז אַן אוצר פון נחמה, פון שטאַרקונג פאַרמענשליכע הערצער, פון זעעלישער פרייד.

" דער עיקר פון מענש איז זיין פנימיות, — זאָגט דער זוהר, און דער זוהר ענטפּלעקט אויך דאָס פנימיות, דאָס אינערליכסטע פון איך.

איך גלויב אַן אינצ וועט דאָס אַלטע פאָלקס בוך קומען צו א נייעם אויפ־שוואונג.

די נויט איז צו שטיקענדיג, אז מען זאָל ניט זוכען קיין שפּאַרע פון ליכט. נישט אמת, אז טיעפע רעליגיעזע ספרים זיינען דונקעל, פאַרקעהרט. — זיי זענען איבערליכטיג. עס פלייצט מיט ליכטיג־קייטען. אַלץ ווערט צוגעפּיהרט צו דער־דערלייזונג פון דער וועלט. די געשיכטע פון די אידען האָט זיך אָנגעהויבען — אין מצרים — מיט א בונט פון שקלאַפען פאַר־ווייהייט. מיט א גאַנג אין דער מדבר. און דאָס ענדציעל: משיח אויסלייז. די שווערדען זאָלען צושמעטערט ווערען... ומלאה כל הארץ דעה... פון משה ביז משיח, ווען מענשען ווערען חיות, מוז מען גלויבען אין איבערמענשליכען.

די מעכטיגע פון דער וועלט פאַנצע־רען זיך מיט נייע גולמ'ס, מיט נייע עבודות זרות. די געצען שליינגען ווייטער די לעבעדיגע מענשען, און א נייער אברהם וועט אויפשטעהן, וואָס וועט מיט זיין האַק צושמעטערען די געצען. און גראַד די פאַרלוירענסטע און פאַרלאָזענסטע פון אַלע מענשען, — די פרומע פוילישע אי־דען, — זיי וואַרימען ווידער דעם הערליי־כען קעניגליכען חלום פון וועלט דערליי־זונג.

פון משה ביז משיח, — די רויטע בליציגע פייער־ליניע פון דער געשיכטע.

דער „זוהר" האָט עס פאַראויסגעזאָגט

פון י. מ. ניימאַן

אין "זוהר" ווערט פאַראויסגעזאָגט די צייט ווען די אַראַבער וועלען אָנפאַלען אויף די אידען. — דער הייליגער ספר און זיין איינפלוס אויף אידען.

ידיעות פון דער אידישער קולטור־געזעלשאַפט

שול־קאָנצערטירונג קאָנפע־רענץ דערוועהלט א קאָמיטעט

אין דער קאָנפערענץ צו קאָנצערטי־רען געוויסע טעטיגקייטען פון די אידיש־וועלטליכע שולען אין אַמעריקע, וואָס די איידישע קולטור־געזעלשאַפט האָט פאַרר־פען אין ניו יאָרק מיטוואָך אָוונענס, דעם 11־טען יוני, האָבען אַנטייל גענומען די פאָלגענדיגע אָרגאַניזאַציעס: צענטראַל־קאָמיטעט אידישע פאָלקסשולען (ל. סי־גאַל, ה. עהרענרייך, פּ. גינגאָלד), שלום עליכם פאָלקס־אינסטיטוט (ל. גאָרעליק), אידישע אַרבייטער־שולען (י. ליבערמאַן, ה. נאָוואַ), אַרבייטער־רינג לערער־פאַר־באַנד (מ. וולאַדקאָווסקי), איד. לערער־פאַרבאַנד (ל. טאַלפּין, נ. מישקאָווסקי און מאַרקוס), אידישע קולטור־געזעל־שאַפט (ד. פינסקי, ש. גיגער, י. ל. כהן). עס איז פאַרשטאַנען געוואָרען, אז דער בילדונגס־דעפּאַרטמענט פון אַרבייטער־רינג וועט אויך צושטעהן אין דער נאָהענ־טער צוקונפט צו דער וויכטיגער אַרבייט די קאָנפערענץ איז דערעפענט געוואָרען פון דוד פינסקי, וואָס איז דערוועהלט גע־וואָרען אלס פאָרזיצער. ה. נאָוואַק — סעקרעטאַר, ש. גיגער האָט איינגעלייי־טעט אין נאָמען פון דער אידישער קול־טור געזעלשאַפט, און אָנגעוויזען ווי די צייט איז פאַסיג צו קאָנצערטירען געוויסע טעטיגקייטען פון אַלע אידישע שולען לטובת דער וויינטערדיגער אַנט־וויקלונג און פאַרפעסטיגונג פון דעם שול־וועזען. די קאָנצערטירונג דאַרף טראָגען א דיין־פּראַקטישען כאַראַקטער. דאָס מיינט, אז עס דאַרפען דורכגעפיהרט ווע־רען בשותפות געוויסע קאָנקרעטע אַרבייט־טען. אַלע דעלעגאַטען האָבען דערקלערהט, אז זייערע אָרגאַניזאַציעס זענען אין פּרינ־ציפּ פאַר דעם, עס דאַרפען נאָר דיסקו־טירט ווערען די קאָנקרעטע פונקטען פון קאָנצערטירונג. ביי דער קאָנפערענץ זע־נען אָנגעוואָרפען געוואָרען די פאָלגענ־דיגע פונקטען.

א) אָרגאַניזירען א גרויסע שול־אויס־שטעלונג; ב) אַרויסגעבען קינדער־ביכער און א יוגענט־ביבליאָטעק; ג) אַרויסגע־בען פּעדאַגאָגישע ליטעראַטור און א פע־דאַגאָגישען זשורנאַל; ד) אָרגאַניזירען אויף א גרויסען מאַסשטאַב אַן אַלעמיי־נעם שול־חודש; ה) איינאָרדענען א צענ־טראַלען שול־אַרכיוו און פּעדאַגאָגישע ביבליאָטעק; ו) העלפען שאַפען א אידיש קינדער־טעאַטער א. אז. וו. דעם חבר ש. ניגער איז איבערגעגעבען געוואָרען אויס־צואַרבייטען א מעמאָראַנדום וועגען די אַלע פונקטען. דער מעמאָראַנדום זאָל צו־נעשיקט ווערען צו אַלע שול־אָרגאַניזאַ־ציעס צו דיסקוטירען. עס איז אויסגעקלי־בען געוואָרען א צייטווייליגער איניציאַ־טיוו־קאָמיטעט פון די פאָלגענדיגע חברים: ש. ניגער (אידישע קולטור־גע־זעלשאַפט), פּ. גינגאָלד (אידישע פאָלק־שולען), ה. נאָוואַק (אידישע אַרבייטער־שולען), ל. גאָרעליק שלום־עליכם שולען), מ. וולאַדקאָווסקי (אַרבייטער־רינג לערער־פאַרבאַנד), און ל. טאַלפּין (אידישער לע־רער־פאַרבאַנד). עס איז אויך באַשטימט געוואָרען איינצולאַדען דעם אידישען לע־רער־סעמינאַר, און א פאַרשטעהער פון אַרבייטער־רינג בילדונגס־קאָמיטעט און פון אידישען לערער־סעמינאַר זאָלען אַריין אין דער קאָמיסיע. דער איניציאַ־טיוו־קאָמיטעט איז שוין צוגעטראָטען דורכצופיהרען די נעפאַלנטע אַרבייט. לויט דער שטימונג ביי דער קאָנפערענץ, איז זיכער, אז אַנהויב קומענדיגען האַרבסט וועלען שוין אַלע אידישע־וועלט־ליכע שול־אָרגאַניזאַציעס זיין קאָנדרי־נירט און דורכפיהרען געוויסע טעטיגקייט־טען בשותפות.

סימפּאָזיום וועגען דער לאַגע פון אידישען טעאַטער

דער טעאַטער־סימפּאָזיום, וואָס די אידישע קולטור־געזעלשאַפט האָט אין ניו יאָרק דורכגעפיהרט זונטאָג אָוונענס, דעם 8־טען יוני, איז געווען זעהר דערפאָלג־רייך. כאָטש דער טאָג איז געווען זעהר א הייסער, איז געקומען א גרויסער עולם, און מיט גרויס אינטערעס זיך צוגעהערט צו די רעפעראַטען פון דוד פינסקי, ש. גיגער, א. גלאַנץ־לעיעלעס, דר. א. מוק־דוני, הלל ראַנאָף און מענדעל עלקין (פאַרזיצער). די רעפעראַטען האָבען אָנ־נעזוויזען, אז דאָס בעסערע אידישע טע־אַטער מוז ווערען א געזעלשאַפטליכער ענין, און דער ערנסטער אידישער טעאַ־טער־עולם דאַרף זיך ספּעציעל צוליעב דעם אָרגאַניזירען. די אידישע קולטור־געזעלשאַפט פלאַנט אויך צו פאַררופען א קאָנפערענץ פון אידישע שריפטשטעלער, טעאַטראַלען און קולטור־טוער וועגען דעם דאָזיגען ענין.

פייערען ה. רויזענבלאַט'ס יובליי

דער לאָס־אַנדזשעלעסער צווייג פון דער אידישער קולטור־געזעלשאַפט, אגב, איינער פון די אַקטיווסטע צווייגען, וואָס האָט אין משך פון לעצטען יאָר דורכגע־פיהרט גרויסע קולטור־טעטיגקייטען, אַראַנזשירט א יובילײ־פייערונג לכבוד דעם דיכטער ה. רויזענבלאַט, צום 30 יאָהר־ריינען יובילײ פון זיין ליטעראַרישער טע־טיגקייט. דער יובילײ וועט געפייערט ווערען פרייטאָג אָוונט, דעם 20־טען יוני, אין פּאַלאַס־הויז מיט א קאָנצערט און באַנקעט. דער צווייג איז אויך אַרויס פון אידישען לערער־סעמינאַר אין דער קאָמיסיע, דער איניציאַ־טיוו־קאָמיטעט איז שוין צוגעטראָטען דורכצופיהרען די נעפאַלנטע אַרבייט. לויט דער שטימונג ביי דער קאָנפערענץ, איז זיכער, אז אַנהויב קומענדיגען האַרבסט וועלען שוין אַלע אידישע־וועלט־ליכע שול־אָרגאַניזאַציעס זיין קאָנדרי־נירט און דורכפיהרען געוויסע טעטיגקייט־טען בשותפות.

די אַרבייט פון מאָנטרעאָלער צווייג

דער מאָנטרעאָלער צווייג פון דער א. ק. ג., וואָס באַשטעהט פון יונגע אי־דישיסטען קולטורטען, האָט אין משך פון הייניגען ווינטער דורכגעפיהרט זעהר א רייכע פּראָגראַם פון טעטיגקייט. א) אַנגע־האַלטען אָוונענס־קורסען פאַר דערוואַכ־סענע; ב) געהאַלפען די דאָרטיגע אידיש־וועלטליכע שולען און פאָלקס־ביבליאָטעק; ד) דורכגעפיהרט לעקציעס מיט אונטער־ליכטיג. עס פלייצט מיט ליכטיג־קייטען. אַלץ ווערט צוגעפּיהרט צו דער־דערלייזונג פון דער וועלט. די געשיכטע פון די אידען האָט זיך אָנגעהויבען — אין מצרים — מיט א בונט פון שקלאַפען פאַר־ווייהייט. מיט א גאַנג אין דער מדבר. און דאָס ענדציעל: משיח אויסלייז. די שווערדען זאָלען צושמעטערט ווערען... ומלאה כל הארץ דעה... פון משה ביז משיח, ווען מענשען ווערען חיות, מוז מען גלויבען אין איבערמענשליכען.

די מעכטיגע פון דער וועלט פאַנצע־רען זיך מיט נייע גולמ'ס, מיט נייע עבודות זרות. די געצען שליינגען ווייטער די לעבעדיגע מענשען, און א נייער אברהם וועט אויפשטעהן, וואָס וועט מיט זיין האַק צושמעטערען די געצען. און גראַד די פאַרלוירענסטע און פאַרלאָזענסטע פון אַלע מענשען, — די פרומע פוילישע אי־דען, — זיי וואַרימען ווידער דעם הערליי־כען קעניגליכען חלום פון וועלט דערליי־זונג.

פון משה ביז משיח, — די רויטע בליציגע פייער־ליניע פון דער געשיכטע.

פיהרט איין סטאַנ־דאַרניזאַציע אין ליינען אייעה

וויסענשאַפטסמאַן שאַפט א הוהן וואָס לייגט אַן איי יעדען טאָג אין יאָהר.

מיר לעבען אין א צייט פון סטאַנ־דאַרדיזאַציע, עפישענסי און מאַסען פּראָ־דוקציע. אויף יעדען געביט פון אונזער לעבען פאַנגט מען זיך אָן צו באַנוצען מיט די מאָדערנסטע מיטלען און ערפינדונגען פון דער וויסענשאַפט, כדי איינצופיהרען מעהר עפישענסי, כדי צו סטאַנדאַרדיזי־רען די פּראָדוקטען אַזוי אז מען זאָל קע־נען אָנווענדען די